

Zsuzsanna Korhcz Papp

Gradski muzej Subotica

Mathias Xeravich (†1771.) *pictor Budensis*Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*Primljen – *Received* 15. 6. 2015.

UDK 7.071.1Šeravić, M.

Sažetak

Matija Šeravić (*Mathias Xeravich*, †1771.), budimski slikar hrvatskoga podrijetla, u mađarskoj literaturi poznat kao *Mátyás Schervitz* bio je vodeći majstor mađarske prijestolnice. Do 2015. godine Šeraviću su zahvaljujući potvrđeni u arhivskim dokumentima bili pripisani zidni oslik u kaštelu obitelji Ráday u Pécelu (1763.) i samo jedna slika, nekadašnja glavna oltarna pala (1760.) u nekoć kapucinskoj, danas župnoj crkvi sv. Elizabete u Budimu (uništena). Zahvaljujući novim terenskim i

arhivskim istraživanjima u nekadašnjim crkvama i samostanima franjevačke provincije sv. Ivana Kapistrana, autorica razotkriva slikarove osobne podatke i proširuje njegov opus novim djelima izvedenim u fresko i uljanoj tehnici, pomoću kojih možemo spoznati iznimnu slikarsku vrsnoću toga zaboravljenog majstora. Rezultati istraživanja o umjetničkoj djelatnosti Matije Šeravića usredotočeni samo na njegove oltarne pale objavljeni su na mađarskom jeziku 2015. godine.

Cljučne riječi: *Matija Šeravić (Schervitz Mátyás), barok, štafelajno slikarstvo, zidno slikarstvo, provincija sv. Ivana Kapistrana, Budim*

*Sors honorata / etiam / post fata / Mathiae Xeravich / quae eum / dum viveret / caeteris excellere pictoribus fecit / marmori celte insculpta / ab uno / e coetu artis ejusdem / Anno quo obiit MDCCLXXI / die 27 Septembris.*¹ – tekst je epitafa pod propovjedaonicom u budimskoj crkvi sestara sv. Elizabete, posvećenoj ranama sv. Franje Asiškog, koji svjedoči o velikoj slavi koju je Matija Šeravić zavrijedio još za života (sl. 1), što je nakon proširenja njegova 'inicijalnog opusa' novim pripisanim mu djelima danas s razlogom moguće ustvrditi.

Ovaj rad donosi nova saznanja o budimskom slikaru hrvatskoga podrijetla Matiji Šeraviću, a temelji se na njegovoj biografiji, sačuvanim djelima u crkvama nekadašnje franjevačke provincije sv. Ivana Kapistrana i na razmatranju slikarove uspješne suradnje s franjevcem Emerikom Pavićem.² Nakon dugog traganja pronađene su u budimpeštanskoj gradskoj biblioteci Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár i knjige krštenih, vjenčanih i umrlih budimske tzv. *illyrske* župe posvećene ranama sv. Franje s podacima o Matiji Šeraviću koji osporavaju one prije iznesene o datumu njegove smrti.³ Slikarovo podrijetlo potvrđuju također novootkriveni dokumenti budimskog katastra. O tome pitanju ovaj tekst prvi raspravlja s obzirom na to da se u ranijoj literaturi na mađarskom jeziku slikarevo podrijetlo nije smatralo bitnim, niti se Šeravićevo ime povezivalo s provincijom sv. Ivana Kapistrana.

O Šeravićevu radu u bivšoj kapucinskoj, a danas župnoj crkvi sv. Elizabete, također u u Budimu, kratko izvještava prvi povijesnoumjetnički pregled budimskih majstora s kraja 19. stoljeća Lajosa Némethyja.⁴ Prvi znanstveni članak o tome slikaru objavio je Arnold Schoen 1929. godine, a unatoč velikome broju arhivskih podataka o raznim narudžbama iz budimskih crkava rad je popraćen samo jednom ilustracijom, snimkom danas nepostojeće oltarne pale sv. *Elizabete Ugarske* iz 1760. godine na glavnome oltaru spomenute kapucinske crkve, jedinoga tada znanog Šeravićeva djela.⁵ Iste podatke ponovio je Schoen u katalogu budimskih majstora 1930. godine.⁶ Nadalje, zahvaljujući pronalasku ugovora sklopljenog 1763. između Šeravića i grofa Gedeona Rádaya, slikaru su 1956. godine atribuirane freske u knjižnici i svećanoj sali kaštela u Pécelu.⁷ Usporedbom tih fresaka i snimke uništene slike sv. *Elizabete Ugarske* s oltarnom palom sv. *Ive Hélyorja* u župnoj crkvi sv. Petra i Pavla u Budimu (Óbuda), koja se prije nalazila na bočnom oltaru trinitarijanske crkve u istome mjestu, Šeravićev opus je upitno proširen upravo za potonju.⁸ Daljnja terenska i arhivska istraživanja otkrila su, međutim, nova djela i dala ključ za raspoznavanje slikarskog jezika toga zaboravljenog majstora.

Franjevci u Feldvaru (Dunaföldvár) su u svojoj kućnoj povijesti 1768. godine zabilježili podatke o narudžbi glavnog oltara i pale bočnog oltara s prikazom *Stigmatizacije sv.*

1 Epitaf Matiji Šeraviću, 1771., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu (Szent Ferenc Sebei-templom)
Epitaph to Matija Šeravić, 1771, Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda

Franje (sl. 2) u danas župnoj a nekada franjevačkoj crkvi sv. Ane (Szent Anna plébániatemplom), spominjući pritom budimskog slikara »Čerevića«. ⁹ U istoj crkvi na bočnom oltaru posvećenom Blaženoj Gospi nekada se nalazila i oltarna slika *Bezgrešnog začeca s Adamom i Evom* (sl. 3), krajem 19. stoljeća premještena iz crkve u jedan od hodnika nekadašnjeg samostana. Ona se danas temeljem srodnosti s navedenim oltarnim slikama u toj crkvi i s freskama u Pécelu može sa sigurnošću pripisati Šeraviću, premda nijedna od njemu pripisanih oltarnih pala nije signirana. Zahvaljujući navedenoj pouzdanoj komparativnoj građi i poredbenoj analizi formalno-stilskih značajki, opus Matije Šeravića se 2015. godine mogao proširiti ostalim, u Budimpešti i Somboru prije evidentiranim oltarnim palama, čije su stilske karakteristike ukazivale na jednoga, ali tada još neznanog autora. ¹⁰ Naime, glavna oltarna pala nekadašnje franjevačke crkve Rana sv. Franje u Budimu i *Stigmatizacija sv. Franje* na bočnom oltaru bivše franjevačke, danas župne crkve Presvetoga Trojstva u Somboru, obje s istom tematikom, 2009. godine određene su kao radovi istoga neznanog majstora. ¹¹ Nove atribucije su potvrdile ranije pretpostavke, koje su skupa s istraživanjima slikarske tehnike Matije Šeravića objavljene 2015. godine. ¹² Međutim, zbog novih pronađenih djela iz 1768. godine u Feldvaru i Somboru, raniji netočni osobni podaci su se već tada dovodili u pitanje. Spomenuta djela slikana su s bespriječnom lakoćom i savršenim oblikovanjem u razdoblju

2 M. Šeravić, *Stigmatizacija sv. Franje*, 1768., Feldvar (Dunaföldvár), župna crkva sv. Ane (Szent Anna ferences plébániatemplom), bočni oltar

M. Šeravić, *Stigmatization of St Francis*, 1768, Dunaföldvár, former Franciscan, today's parish church of St Anne, side altar

Šeravićeva zrelog stvaralaštva, zato je teško zamisliti da je autor od 68. godina, a koji je bolovao od sušice, mogao izvesti takva kvalitetna djela.

Ime Matija Šeravić pronalazimo u arhivskim dokumentima u sljedećim oblicima: Cserevich, Scherautzitz, Scherawitz, Scheravitz, Scheravics, Scherevitsch, Scherevitz, Scherovitz, Scherowitz, Schervich, Schervitz, Scherviz, Scherwitz, Schibiz, Seravits, Serbitz, Serovich, Szeravics, Szervich, Xeravich. Na jedinom svojeručno obilježenom ugovoru sklopljenom za izradu fresaka u Pécelu, slikar se potpisao kao »Schervitz«. U Budimu je, naročito u Wasserstadtu (Víziváros), živjela veća skupina katoličkoga slavenskog stanovništva pod dušobrižništvom franjevaca, koji su nazvani *Illyri*. Bosanski franjevci ili, kako ih u spisima spominju, *raytzische Franziscaner* nakon oslobođenja Budima (1688.) dobili su na korištenje džamiju Mustafe Sokolija zbog svojih zasluga tijekom osmanlijske okupacije. Godine 1691. od cara Leopolda I. Habsburškoga stigla je dozvola za osnutak franjevačke župe na čast stigmatizacije sv. Franje Asiškog. Ostrogonski nadbiskup je župu potvrdio 1712. godine. ¹³

3 M. Šeravić, *Bezgrješno začeće s Adamom i Evom*, 1768., Feldvar (Dunaföldvár), bivši franjevački samostan

M. Šeravić, *Immaculate Conception with Adam and Eve*, 1768, *Dunaföldvár, former Franciscan monastery*

Hrvatski krojač Grgur Šeravić (Serauiziz Gregor raytzischer Schneider) dobio je građanska prava u Budimu 18. kolovoza 1696. godine.¹⁴ Ista osoba spominje se u budimskom *Zaigeru*¹⁵ kao vlasnik kuće na glavnoj ulici budimskog Wasserstadta, danas Fő utca 51: »No. 14. Ein Hausz an der Landt-Strassen, hat im gesicht wie im Ruckhen 7. kl., an der rechten seyten ist 15. kl. 1. seh., und an der linckhen 15. kl. 3. seh. lang, ist von schlechten zeug gebauth. f. —, g. i. 107 der Gregor Scherautzitz ein krawat. Schneider hats anno 1694 von einem Ratzen pr : 30 f. erkhaufft. der Ratz aber hats angenohmen anno 1692.«¹⁶ Vlasnik kuće 1700. godine je Georg Scheravich.¹⁷ Na istom se broju kao vlasnik kuće spominje Matija Šeravić i njegova supruga Johanna 1742. godine.¹⁸ Tu kuću u neposrednoj blizini nekadašnje franjevačke crkve Rana sv. Franje bračni par kupuje na licitaciji 1769. godine za 200 forinti,¹⁹ a 1789. nasljeđuje je Matijin i Johannin sin, građanin i slikar Josip Šeravić (1741. – nakon 1790.).²⁰ Istočni dio glavne ulice Wasserstadta, gdje se spomenuta crkva nalazi, često je stradao od ledenih poplava Dunava, pa su stoga te parcele bile pristupačne i

siromašnijim zanatlijama, dok su kuće sa zapadne strane iste ulice pokupovali moćniji građani njemačkog podrijetla budimskog burga.²¹ Obitelj Šeravić (Scherowich) također se spominje u popisu budimskog magistrata u kojem se vode nastradali od poplave iz 1713. godine.²² Matija Šeravić rođen je vjerojatno prije 1707. godine jer nema podataka o njegovom krštenju u sačuvanim matičnim knjigama bosanskih franjevaca,²³ a umro je 27. rujna 1771. godine, kako je to i naznačeno na spomenutom epitafu, te sahranjen u kripti nekadašnje franjevačke crkve posvećene ranama sv. Franje.²⁴ Ni njegova ženidba nije zabilježena u knjigama bosanskih franjevaca,²⁵ možda stoga što je mlada bila iz druge župe, u kojoj je po svojoj prilici održano vjenčanje. Šeravić je 16. lipnja 1741. godine primljen među budimske građane kao *Mathias Scheravics, Hungarus, r. cath., Pictor.*,²⁶ a sa suprugom Johannom (Joanom) imao je devetoro djece: Josipa (1741.), Mariju Anu (1744.), Anu (1745.), Mariju Katarinu (1748.), Mariju Magdalenu (1750.), Marijanu (1752.), Grgura (1754.), Mariju Tereziju (1756. – 1760.) i Grgura (1761.), od kojih su vjerojatno samo trojica odrasla.²⁷ Maria Katarina udaje se 1772. godine za Franza Helta, a Maria Magdalena 1773. za stanovitog Josipa Böma.²⁸ Kao kum pri krštenjima i na vjenčanjima najčešće se spominju slikar Gergely (Gregor) Vogl i njegova supruga Terezija. Vjerojatno je upravo taj slikar dao izraditi spomenuti epitaf. Josip Šeravić (Serovics József) je od oca naslijedio zanat, pa 1770. godine oslikava zidove u kaštelu obitelji Beleznay–Nyáry u Pilisu, 1772. godine nastavlja očev rad u Pécelu,²⁹ a 1785. godine s Josephom Schöfftom (oko 1745. – poslije 1803.) oslikava kavanu Fortuna u budimskoj tvrđi.³⁰ Slikar Matija je sa svojim kolegom Sebastianom Stettnerom (Stettner Sebestyén, 1699. – 1758.) bio član budimske vojne garde.³¹

O naukovanju Matije Šeravića nema podataka. Nije bio učenik bečke umjetničke akademije,³² a zanat je savladao vjerojatno uz nekog majstora zidnog slikarstva, jer o tome svjedoče njegova djela i dobro poznavanje *quadrature*. U Budim se vratio oko 1740. godine iz zasad nepoznatog mjesta. Te su godine od njega za 50 forinti naručene četiri zastave za crkvu sv. Katarine u Tabanu, a sljedeće godine za istu crkvu slika jaslice za 52 forinte.³³ Razlog njegova povratka u Budim je ponajprije poboljšanje ekonomskog stanja u ugarskom dijelu Habsburške Monarhije, a sredinom 18. stoljeća su se i župe u većoj mjeri obraćale domaćim majstorima koji su bili jeftiniji od bečkih. Primjerice, budimski slikar Sebastian Stettner izradio je 1741. godine palu glavnog oltara subotičkih franjevaca za 54 forinti, manje oltarne slike za 21 forintu, a dvije još manje ovalne slike za po 10 forinti,³⁴ Gergelyu Voglu (Fogel, 1717. – 1782.) je 1754. godine za palu glavnog oltara u župnoj crkvi u Zsámbéku isplaćeno 40 forinti, a za manje bočne 30 forinti.³⁵ Za isti je iznos Franciscus (Ferenc) Falkoner (1737. – 1792.) 1773. godine prihvatio ponudu za izvedbu pale bočnog oltara u franjevačkoj crkvi u Vácu, kao i sljedeće godine u Našicama.³⁶ Bečki slikar Caspar Franz Sambach (1715. – 1795.) je glavnu oltarnu sliku župne crkve Uznesenje Blažene Djevice Marije u Budimu naslikao 1758. godine za 150 forinti,³⁷ a Franzu Antonu Maulbertschu (1724. – 1796.) je 1791. godine za glavnu oltarnu sliku *Pohodjenja* u katedrali u Szombathelyu isplaćeno 450 forinti, za dvije

bočne po 300, a za dvije manje oltarne pale po 170 forinti.³⁸ Inicijator nastanka novih umjetničkih cjelina na središnjim i južnim dijelovima kraljevine bio je franjevački red, koji je vodio većinu župa do druge trećine 18. stoljeća.

Šeravić 1741. i 1751. godine radi s drugim budimskim majstorima Johannesom Alberthausenom (? – 1761.), Casparom Landtrachtingerom (oko 1670. – 1744.), Janom Fridrichom Schulzom (1711. – 1761.), Sebastianom Stettnerom i Ignatiusom Gultzom na efemernim svečanim ulazima podignutim u čast posjete vladara.³⁹ Za tabansku crkvu je 1747. godine sa slikarom Sebastianom Stettnerom i kiparom Thomasom Weiblom (1702. – 1747.) iz Tirola izradio glavni oltar za 570 forinti. Sljedeće godine Šeravić je sa Stettnerom bojio i pozlatio propovjedaonicu za 155 forinti, a 1756. godine zajedno su izradili sveti grob za 45 forinti.⁴⁰ Od tih djela spomenutih u vizitaciji iz 1757. više ništa ne postoji jer je crkva izgorjela 1811. godine.⁴¹

U budimskoj crkvi sv. Ane slikara Matiju Šeravića su 1746. i 1758. godine angažirali za neke neodređene poslove.⁴² Godine 1761. je o trošku udovice Vollmuta izradio zastave s prikazima *Marije Magdalene* i *Izrugivanja Krista*.⁴³ Iz 1750. godine imamo prvu potvrdu o njegovom zidnom slikarstvu – za 40 forinti oslikao je svod svetišta crkve Pohodjenja u Neustadtu (Buda-Újlak) – a 1753. godine je za 50 forinti oslikao svod kapele čudotvorne Gospe u Kristinavarošu.⁴⁴ Iste je godine izradio minijature portrete za grofovsku obitelj Zichy.⁴⁵ Od tih radova već početkom 20. stoljeća ništa nije bilo sačuvano.

O djelima koje je izveo za budimsku kapucinsku crkvu sv. Elizabete Ugarske ostalo je malo više traga zahvaljujući arhivskoj fotografiji crkvene unutrašnjosti s početka 20. stoljeća. Godine 1757. Šeraviću su isplaćena 2 zlatnika za slikanje jaslica i za neke popravke u istoj crkvi.⁴⁶ Zalaganjem udovice grofa Nikole Zichyja, Erzsébet rođene Berényi, prema planovima dvorskog kipara Karla Beboa (oko 1712. – 1779.) izrađen je 1760. godine glavni oltar. Bebo je za izvedbu toga oltara angažirao stolara Michaela Mayrholda, podrijetlom iz Marburga, budimskog kipara Josefa Lenarda Webera (1702. – 1773.) i Matiju Šeravića, koji je dobio 120 forinti za nekadašnje oltarne pale – središnju sliku sv. *Elizabete Ugarske koja dijeli milostinju* te slike sv. *Stjepana* lijevo od nje i sv. *Emerika* desno, koje se jedva naziru na arhivskoj fotografiji. Kompozicija središnje pale izrađena je po uzoru na oltarne slike Daniela Grana (1694. – 1757.) u crkvi sv. Karla Boromejskog (Karlskirche) u Beču, a prema tradiciji u liku ugarske princeze možemo prepoznati mladalačke crte darovateljice.⁴⁷ Nažalost, sve oltarne slike iz kapucinske crkve stradale su u Drugom svjetskom ratu.

O tragovima Šeravićeve suradnje s obitelji Zichy svjedoči nam i oltarna slika sv. *Ive Heloryja* koja je nekada stajala na bočnom oltaru u trinitarijanskoj crkvi u Óbudi, podignutom prema nacrtima Karla Beboa 1759. godine i za 500 forinti.⁴⁸ Nakon ukinuća reda slika je prodana na licitaciji, a građanin Caspar Lachner je 1785. godine sliku darovao župnoj crkvi u Budimu, gdje se i danas nalazi. Pomoć svetog Ive kao zaštitnika sudaca, advokata i pravnika molila je udovica grofa Nikole Zichyja u parnici koju je vodila za svoje nasljedstvo protiv suprugove obitelji.⁴⁹

4 M. Šeravić, *Stigmatizacija sv. Franje*, 1756., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, glavni oltar
M. Šeravić, *St Francis Seraphicus*, 1756, Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, high altar

Početkom 1760-ih godina nastala su još dva djela pripisana Šeraviću koja se ne nalaze u franjevačkim crkvama nekadašnje provincije sv. Ivana Kapistrana. Na glavnom oltaru nekadašnje dominikanske, danas župne crkve sv. Mihaela u Pešti nalazi se monumentalno djelo toga budimskog slikara: *Sveti Dominik prima krunicu od Bogorodice*. Elementi prepoznatljiva oblikovanja – elegantni pokreti i fizionomije malih i velikih anđela, kao i svih prikazanih svetaca, kompozicijske strukture i tipološke reference, koje se unatoč potamnjenim slojevima naslaga mogu očitati – tu složenu kompoziciju svrstavaju među Šeravićeve remek-djela, a samoga autora među vrhunske slikare toga razdoblja u jugoistočnom dijelu Carstva. Slika s prikazom *Anđela čuvara* na zidu crkve franjevačke crkve sv. Križa u Vácu, nekada na istoimenom bočnom oltaru, također sadrži sve elemente temeljem kojih ju je moguće uvrstiti u opus Matije Šeravića.⁵⁰

5 M. Šeravić, *Stigmatizacija sv. Franje*, 1768., Sombor, nekadašnja franjevačka, danas župna crkva Presvetoga Trojstva, bočni oltar
M. Šeravić, *St Francis Seraphicus*, 1768, former Franciscan, today's parish church of the Holy Trinity, side altar

6 M. Šeravić, *Stigmatizacija sv. Franje*, 1742., Osijek, franjevačka crkva sv. Križa, bočni oltar
M. Šeravić, *St Francis Seraphicus*, 1742, Osijek, Franciscan church of the Holy Cross, side altar

Nakon ukinuća franjevačke provincije Bosne Srebrene 1757. godine budimski samostan bosanskih franjevaca postao je centrom novoutemeljene franjevačke provincije sv. Ivana Kapistrana. Uoči toga velikog događaja, pod pokroviteljstvom glavnog lektora Emerika Pavića 1756. godine je u franjevačkoj crkvi Rana sv. Franje oslikano svetište i izrađen glavni oltar.⁵¹ Freske u svetištu i glavna oltarna slika se uz nedostatak arhivskih izvora, a pomoću stilske analize mogu konačno pripisati Matiji Šeraviću. Prvu svetu misu je Emerik Pavić prikazao pred završenim oltarom u studenom iste godine.⁵²

Temeljem oblikovno-stilskih obilježja Šeraviću se pripisuje i prije spomenuta slika *Stigmatizacija sv. Franje* (sl. 4) na glavnome oltaru nekadašnje franjevačke crkve u Budimu, inventar koje je prema zapisima kućne povijesti u cijelosti izveden u franjevačkoj radionici, djelatnoj u samostanu od drugog desetljeća 18. stoljeća.⁵³ *Stigmatizacija sv. Franje* je

izrazito srodna s istoimenom bočnom oltarnom palom u nekoj franjevačkoj, danas župnoj crkvi Presvetoga Trojstva u Somboru (sl. 5), kao i sa također spomenutom oltarnom palom iste tematike u Feldvaru. Sličnosti su uočljive i na pali bočnog oltara franjevačke crkve sv. Križa u Osijeku (sl. 6). U kućnim povijestima franjevaca u Somboru, Budimu i Osijeku nije zabilježeno ime autora tih kompozicija, ali zahvaljujući spomenutoj zabilješki u kućnoj povijesti samostana u Feldvaru koja odaje Šeravićevo autorstvo za dvije oltarne slike u feldvarskoj crkvi, sa sigurnošću možemo potvrditi da su i navedene slike s prikazima stigmatizacije radovi Matije Šeravića. Isti detalji kompozicije u različitom rasporedu prikazuju svetog Franju u trenutku kada prima stigme. Na oltarnoj pali u Budimu svetac je okružen vijencem anđela, dva velika anđela sjede s lijeve strane, prikazana virtuosno u pogledu odozdo. Njihov je inkarnat bogat ružičastim odsja-

7 M. Šeravić, *Porcijunkulski oprost*, 1756., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, svetište
 M. Šeravić, *Portiuncula Indulgence*, 1756, *Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, sanctuary*

jima. U Somboru su tri mala anđela među oblacima u tonovima tople oker boje, a u Feldvaru tri krilate glavice gledaju čudo koje se dogodilo prema tradiciji na brijegu Alverna. U središtu kompozicije prikazan je sv. Franjo u poluklećućem stavu, raširenih ruku, s pogledom usmjerenim u serafa, a sam događaj je prikazan u ambijentu koji podsjeća na antičke ruševine. Na svim prizorima nazočan je i brat Leon; u Feldvaru i Osijeku naslikan je u prednjem planu. Smeđeružičasti tonovi pokrenutih oblaka i virtuozni rad majstorskog kista krasi svaku od razmatranih oltarnih pala. Iste su kompozicije, ali nijedna nije kopija druge; one su izvorne varijacije na istu temu. Somborsku oltarnu palu naručila je bratovština sv. Franje 1768. godine i ona je izrađena kao prvi element unutarnje dekoracije crkve Presvetoga Trojstva, koja je izgrađena između 1752. i 1769. godine.⁵⁴ Bratovština je za cijeli oltar platila 539 forinti i 88 denara, što su senator Antun Menecković i vođe bratovštine povećali s još 100 forinti.⁵⁵ Na bogato ukrašenom oltaru nalaze se kipovi sv. Elizabete Ugarske i sv. Ljudevita, francuskog kralja. Obilato preslikano djelo u svetištu franjevačke crkve sv. Križa u Osijeku se prije pripisivalo budimskom slikaru Ferencu Falkoneru (1737. – 1792.),⁵⁶ ali pomoću nove komparativne građe ona se pouzdano može atribuirati Matiji Šeraviću. Pored stilske analize i pojedinosti slikarske tehnike (vodoravno spajanje platna šivanjem, isto kao kod slike u Feldvaru) ukazuju na Matiju Šeravića. Lik brata Leona je jedino ostao nedirnut,

njegov pokret se ponavlja na *oltarnoj pali Bezgrješnog začeca s Adamom i Evom* u Feldvaru i na zidnim slikama u Pécelu. Vijenac ružičastih oblaka, s lakoćom izvedeni detalji pejzaža, svečev lik u klećućem stavu mogu se raspoznati i na prije navedenim slikama iste tematike. Slika u Osijeku je možda najjednostavnija od četiri spomenute kompozicije, ona je komponirana bez anđelčića i krilatih glavica, vjerojatno zbog ograničena formata oltarne pale koja nije toliko izdužena kao ostale i koja je sličnih dimenzija kao slika sv. Ivana Nepomuka u istoj crkvi: taj oltar se prvi put spominje 1742. godine. Oltar sv. Franje Asiškog izrađen je vjerojatno iste godine, ali svakako prije 1770., kada se prvi put spominje.⁵⁷

Zidna slika u svetištu crkve Rana sv. Franje u Budimu nastala je iste 1756. godine kao i glavni oltar koji resi remek-djelo Matije Šeravića. Crkva je restaurirana početkom 1980-ih godina i tada su ispod preslika iz 1890. pronađene izvorne freske oštećene u vrijeme Drugoga svjetskog rata.⁵⁸ Figurativni prizori nalaze se jedino u svetištu, a na ostalim zidovima i dijelovima svoda su dekorativni motivi. Na svodu svetišta vješto je naslikana prividna kupola s pogledom u nebo, koji se pruža kroz prostrani kružni otvor (sl. 7). Na iluzionistički slikanom lomljenom vijencu iznad glavnoga oltara prikazan je *porcijunkulski oprost*, istaknuta tema franjevačke ikonografije:⁵⁹ sv. Franjo u smeđem habitu kleči na samome vijencu, lijevo od njega veliki anđeo obavijen sjajnim oker-žutim plaštem rasipa ruže iz bijelog naramka, a između njih su

8 M. Šeravić, *Dva franjevca*, 1756., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, južni zid svetišta
 M. Šeravić, *Two Franciscans*, 1756, *Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, southern sanctuary wall*

9 M. Šeravić, *Dva člana bratovštine*, 1756., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, sjeverni zid svetišta
 M. Šeravić, *Two confraternity members*, 1756, *Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, northern sanctuary wall*

krilate glavice anđela. U licu sveca možemo naslutiti skriveni portret naručitelja umjetničkog djela Emerika Pavića. Iznad svetoga Franje na oblacima kleči Bogorodica kao 'Zagovarateljica čovječanstva' koja mu pruža povelju s franjevačkim grbom, simbol potvrde porcijunkulskog oprostata, a gotovo tik do nje, na povišenom 'tronu' od oblaka je uskrsli Krist. Iznad njih među oblacima lebde anđeli. Fresko kompozicija je 2004. godine prvi put povezana s imenom Matije Šeravića.⁶⁰ Na sjevernom i južnom zidu svetišta su u iluzioniranim emporama portretirani franjevci u parovima naslonjeni na profilirane 'klupčice', u svojevrsnim samostanskim *genre*-prizorima molitve ili razgovora (sl. 8). Prvi par likova na sjevernom zidu imaju odjeću s izvezenim prikazom *stigmatizacije sv. Franje* na prsima i vjerojatno su članovi bratovštine pojasara (*Confraternitas cordigorum*) (sl. 9), dok je drugi par muških likova na istoj strani odjeven po tadašnjoj modi (sl. 10). Prema predaji desni lik sa škapularom na prsima je Pietro Bernucca, budimski obrtnik talijanskog podrijetla i crkveni *vitricus* bosanskih franjevaca u Budimu koji je dao izraditi propovjedaonicu (1749./1751.) i oltar sv. Ane (1752.). U bojenju propovjedaonice je sudjelovao i slikar redovnik Josip Kronovetter,⁶¹ poznat po djelima iz franjevačkog samostana sv. Antuna Padovanskog u Našicama.⁶² U pratnji darodavca je muškarac koji uzdignutom desnicom pokazuje prema svodu. On bi mogao biti sam slikar jer je svoje mjesto u kripti iste crkve zaslužio vjerojatno nesebičnim radom u župnoj crkvi.

10 M. Šeravić, *Dva donatora*, 1756., Budimpešta, nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, sjeverni zid svetišta
 M. Šeravić, *Two donors*, 1756, *Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, today's church of Sisters of St Elizabeth, northern sanctuary wall*

11 M. Šeravić, *Athena*, 1763., Pécel, fresko dekoracija u dvorcu Ráday
 M. Šeravić, *Athena Pallas*, 1763, Pécel, fresco decoration at the Ráday mansion

Izrazite su formalno-stilske, morfološke i tipološke poveznice među Šeravićevim freskama u Pécelu (sl. 11) i u nekadašnjoj franjevačkoj crkvi u Budimu. Istančana svjetlosna modelacija forme, vedri kromatizam, karakteristični prototipovi i pokreti velikih i malih anđela ukazuju na istog slikara, unatoč tome što je figurativni dio svodne kompozicije u Budimu u velikoj mjeri retuširan.

U istoj crkvi nalazi se i oltar svete Margarete Kortonske, 'franjevačke Magdalene',⁶³ podignut iste godine kao i glavni oltar, vjerojatno pod pokroviteljstvom franjevačkoga svjetovnog reda.⁶⁴ Na oltarnoj slici je pokornica, pripadnica Trećega reda prikazana u zanosu (sl. 12). U ruci drži raspelo, pod njenom nogom nalazi se kip Sotone, a u prvom planu alati za mučenje. Pripadnost Šeravićevu kistu pokazuje ponovna usporedba – karakteristične parove krilatih glavicica koje se na budimskoj pali pojavljuju među smeđim oblacima možemo prepoznati i na oltarnoj pali glavnoga oltara u Feldvaru, kao i oblikovanje svetičinih ruku koje se isprva čine grubim. Takve ruke vidimo i kod Šeravićevih likova u Pécelu i kod velikih anđela u Feldvaru i na oltarnoj pali sv. Ive (sl. 13).

Nekoć franjevačka crkva sv. Ane u Feldvaru izgrađena je između 1736. i 1768. godine, a toranj je podignut tek 1786. godine. Veliki požar poharao je samostan 1858. godine. Od franjevaca je komunistički režim oduzeo crkvu i samostan 1951. godine. Otdad crkva sv. Ane u Feldvaru funkcionira kao župna crkva, a u nekadašnjem samostanu nalazi se gimnazija.

Cijeli glavni oltar naručen je od Matije Šeravića u travnju 1768. godine za 700 forinti, a postavljen je još iste godine, kao i slika *Stigmatizacija sv. Franje* na bočnom oltaru, dar mjesnoga gospodina Ferenc Szabóa.⁶⁵ Tu je sliku slikar iz Budima izradio za 50 forinti, kako o tome svjedoči podatak iz kućne povijesti samostana.⁶⁶ Slika *Sv. Ana podučava Mariju* na glavnome oltaru ponavlja dobro poznate ikonografske predloške te teme, ali autor ih sa svježinom oblikovne domišljatosti uspješno obogaćuje. Objedinjujući sfere nebeskog i zemaljskog unutar kompozicije izdvaja se veliki anđeo rastvorenih krila ovijen oker-žutom i svijetloplavom draperijom, koji obasipa ružama Mariju i njezinu majku (sl. 14).

U nedostatku konkretnih bilježaka i unatoč oronulom stanju nekadašnje oltarne slike s bočnoga oltara Blažene Djevice Marije, podudarnosti slikarskoga jezika uočene na glavnoj oltarnoj pali prepoznaju se i na kompoziciji prije spomenute oltarne pale *Bezgrešnog začeca s Adamom i Evom*, ne tako česta kombinacija dviju tema. Slika je do kraja 19. stoljeća stajala na spomenutom bočnom oltaru, a zamijenjena je kipom Srca Marijina iz tirolske radionice Stuffleßer. Aktualnost alegorijskim kompozicijama *Immaculate* dale su nove epidemije kuge u 18. stoljeću, za koje su ljudi vjerovali da su posljedica njihovih grijeha. Nove napade bolesti je samo Bezgrešna Gospa mogla nadvladati, ona koja je izuzeta od Istočnoga grijeha, izvora svake bolesti (*pestiferae*), što simbolizira prvi ljudski par. Gospu okružuju anđeli, jedan od

12 M. Šeravić, *Sv. Margareta Kortonska*, 1756., nekadašnja franjevačka crkva Rana sv. Franje u Budimu, bočni oltar
M. Šeravić, St Margaret of Cortona, 1756, *Budapest, former Franciscan church of St Francis' Wounds in Buda, side altar*

14 M. Šeravić, *Sveta Ana uči Mariju čitati*, 1768., Feldvar (Dunaföldvár), župna crkva sv. Ane, glavni oltar
M. Šeravić, St Anne teaching the Virgin Mary to read, 1768, *Dunaföldvár, parish church of St Anne, high altar*

13 M. Šeravić, *Sv. Ivo*, detalj, 1759., Budimpešta, župna crkva svetog Petra i Pavla u Óbudi
St Ivo, detail, 1759, *Budimpešta, parish church of St Peter and Paul in Óbuda*

njih joj pruža ljiljan, simbol čednosti. Takav 'apotropejski' pristup je Bogorodici pripisivao magičnu snagu kojom je mogla obraniti vjernike od svih opasnosti.

U djelima Matije Šeravića raspoznajemo sve odlike kasnobaroknog slikarstva: besprijekorno anatomsko znanje i poznavanje perspektive, mekanu modelaciju forme, dekorativnu igru draperija, živahne, raznovrsne karakteristične likove i topao kolorit. Na originalan način iskoristio je stečena znanja i iskustva objedinivši ih dopadljivim cjelinama svojih slika. Prema tim odlikama lako prepoznajemo njegova djela sa specifičnim glavicama anđelčića, dječice, kerubina i nekad veoma markantno izvedenim rukama, čije konture izvodi valovito uzbibanim crvenim linijama. Specifična poza nogu kod velikih anđela se isto tako ponavlja na njegovim rješenjima. Koloristički naglasci postignuti svijetlocrvenom bojom na inkarnatu otkrivaju njegovu smjelost, a sveukupna slikarska vještina promiče ga među ponajbolje majstore srednjoeuropskoga kasnog baroka. Njegov ga pozamašni opus izdvaja iz skupine lokalnih protagonista slikarske scene za koje poznajemo tek pokoje djelo, pa za Matiju Šeravića možemo zaključiti da se ističe vrsnoćom, uglednim narudžbama i brojem sačuvanih djela.

Zahvaljujem se arhivarima Evi Jancsó, Zolni Matijević, Gáboru Dreska i Andrásu Koltai za iznimnu pomoć koju su mi pružili u istraživanju. Zahvaljujem Ljubici Vuković Dulčić i Mirjani

Repanić-Braun na jezičnim ispravicima. Za ilustracije 8, 9 i 10 zahvaljujem Jernyei Kiss Jánosu (Barokk freskófestészet Magyarországon kutatócsoport, PPKE BTK, Budapest).

Bilješke

- 1
»Časni spomen / i poslije smrti / Matiji Šeraviću / koji ju je učinio / dok je živio / kada je bio vrsniji od ostalih slikara. / Ovo je u mramor uklesao / jedan pripadnik iste umjetnosti. / Godine kad je umro 27. rujna 1771.« – Zahvaljujem fra Emanuelu Hošku za prijevod.
- 2
Zbornik o Emeriku Paviću. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa »Emerik Pavić i franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj«, (ur.) Pavao Knezović – Marko Jerković, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
- 3
ARNOLD SCHOEN, A budai Szent Anna-templom. Budapest 1930., 178–181, 178. Podatak u matičnim knjigama župe sv. Ane u Budimu, koja je uz franjenjavačku župe jedina djelovala u budimskom gornjem Wasserstadtu, o smrti Mathiasa Tarvitza: »... preminuo od sušice u 70-oj godini, 12. ožuljka 1771.« (Budapesti Fővárosi Levéltár: Mikrofilmár, Egyházi anyakönyvek, 88. tekercs / Felsőviziváros, római katolikus, halotti 1757. – 1794., sign.:BFL XV.20.2.) pogrešno je povezan s našim slikarem Šeravićem.
- 4
LAJOS NÉMETHY, Adatok a festés történetéhez Budapesten a XVII. és XVIII. században, II., u: *Archaeológiai Értesítő*. Budapest 1883, 107–108. *Historia Domestica Convectus Budensis P. P. Capucinatorum*, 63.
- 5
ARNOLD SCHOEN, Schervitz Mátyás budai festő. u: *Magyar Művészet V.* 1929, 265–269.
- 6
ARNOLD SCHOEN (bilj. 3), 178–181.
- 7
ENDRE ZSINDELY, A péceli Ráday-kastély. u: *Művészettörténeti Értesítő V.* 1956, 253–276.
- 8
MÓNKA LIPP, *Művészet a 18. századi Óbudán Szent Ivó oltárképének tükrében*. Budapest, 2002.
- 9
»Venit huc Pictor Budensis q̄i accerdinyt Imaginis S. Anna in 700 flImago S. Anna aposita fuisset, quam depinxit D. Cserevich Pictor Budensis mediante benefactoris D. Szabó Ferencz etiam – factui Pro Imagine S Francisci Seraph. in 50 fl.« – Magyar Ferences Levéltár, Budapest. Sign: MFL VI.11. *Historia Domus Convictus S. Anna Földvariensis*, 43–44.
- 10
ZSUZSANNA KORHECZ PAPP, »Akit a sors kiemelt a többi festő közül« Schervitz Mátyás (†1771) budai mester oltárképei, u: *Művészettörténeti Értesítő*, 64, 1 (2015.), 157–175. – U članku je opisano ukupno osam oltarnih pala koje su do sada atribuirane.
- 11
ZSUZSANNA KORHECZ PAPP, A Délvidék legszebb Szent Ferenc-ábrázolása. *Bácsország. Vajdasági Honismereti Szemle*, 12 (2009.), 96–99.
- 12
ZSUZSANNA KORHECZ PAPP (bilj. 10).
- 13
LAJOS NÉMETHY, A Budapest-vizivárosi Erzsébetiek. Budapest, 1885., 6–7; Magyar Ferences Levéltár, Kézirattár, Budapest, FERDINANDUS KAIZER, Repertorium 1928–1932., 1–5; FERDINANDUS KAIZER, *Catalogus reverendorum et admodum reverendorum patrum superiorum conventum Ordinis Minorum Provinciae S. Joannis a Capistrano*. Budapestini, 1896. PDF <http://archivum.ferencesek.hu/index.php?modul=dokumentumok&ut=IV.%20K%E9ziratt%E1r>. (Pregledano 2. 2. 2015.).
- 14
LAJOS NAGY, Buda polgársága a XVII. század végén. *Tanulmányok Budapest Múltjából*, 1966., 27–57, 53. http://epa.oszk.hu/02100/02120/00017/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_17_027.pdf
- 15
Opis 284 parcela u budimskom Wasserstadtu sastavio je Matija Greischer 1695. godine na zapovijed Budimske komorske administracije radi naplaćivanja imovinskog poreza. – Zaiger Über die Wasserstadt. No 3.'i, Budapest Főváros Levéltára, Pest város Telekhivatalának iratai, A Budai Kamarai Adminisztrációtól átvett telekkönyvek 1696–1705. IV. 1009.b
- 16
LAJOS NAGY, A Viziváros XVII. század végi topográfiája. *Tanulmányok Budapest Múltjából*, 1964., 181–249, 210. http://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_BPTM_TBM_16/?pg=194&layout=s
- 17
Budapesti Fővárosi Levéltár, Pest város Telekhivatalának iratai, A Budai Kamarai Adminisztrációtól átvett telekkönyvek 1696. – 1705., 4. kötet Wasserstadt – 82. fol. IV. 1009.b.
- 18
Budapesti Fővárosi Levéltár, Pest város Telekhivatalának iratai, Teleklevelek jegyzőkönyvei, (Gewöhr Protocoll) 1705. – 1851., 30. kötet Wasserstadt 1732.–1768., 105. Fol. IV. 1009.c
- 19
Budapesti Fővárosi Levéltár, Pest város Telekhivatalának iratai, Teleklevelek jegyzőkönyvei, (Gewöhr Protocoll) 1705. – 1851., 32. kötet Wasserstadt 1768–1785, 20. Fol. IV. 1009.c.
- 20
Budapesti Fővárosi Levéltár, Pest város Telekhivatalának iratai, Teleklevelek jegyzőkönyvei, (Gewöhr Protocoll) 1705. – 1851., 33. kötet Wasserstadt 1786–1792, 120. Fol. IV. 1009.c.
- 21
LAJOS NAGY (bilj. 16), 193.
- 22
Budapesti Fővárosi Levéltár, Magistratus Budae, 13. 3. 1713., Sign.: BFL IV.1002.

- 23
Liber Baptizatorum & Conversorum in Parochiali Administratione Dalmatica a Civitatis Aqvatica P. P. Franciscanis Observantibus Budae exercita, continuata ab Anno 1707. (1707. – 1787.), Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest-gyűjtemény, Bq 0910/63.
- 24
Liber Defunctorum Parochianorum Parochiae Illyricae Nationis Budae in Aqvatica, ab anno 1756 usque ad annum 1762 mundius ex antiqvo descriptus, ac deinceps continuatus (1756. – 1788.), Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest-gyűjtemény, Bq 0910/74. 13.
- 25
Liber Patrimonio copulatorum in Parochia Illyricae Nationis Budae in aqvatica ex antiqvo ab anno 1692 mundius descriptus usque ad annum 1745, et ab hoc deinceps continuatus (1692. – 1786.), Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest-gyűjtemény, Bq 0910/64.
- 26
Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Budapest, C 24, 2. cs. (Helytartótanácsi levéltár, Neo Cives 1743. – 1749.), Buda 1741.
- 27
Liber Baptizatorum... (bilj. 23), 98, 102, 108, 112, 116, 119, 122, 126a, 132.
- 28
Liber Patrimonio... (bilj. 24), 34.
- 29
ÁGNES BERECS – JÓZSEF LÁNGI, Aranyidők a péceli Ráday-kastélyban, Budapest, 2003., 100.
- 30
ARNOLD SCHOEN (bilj. 5), 269.
- 31
LAJOS NÉMETHY (bilj. 4), 108. Miller: *Epitome vicissitudinem urbis Budensis*, 165.
- 32
GYULA FLEISCHER, Magyarok a bécsi Képzőművészeti Akadémián, Budapest, 1936.
- 33
ARNOLD SCHOEN (bilj. 5), 172.
- 34
ZSUZSANNA KORHECZ PAPP, Sebastian Stetner pictor Budensis, Gradski muzej Subotica, 2012.
- 35
KLÁRA GARAS, Magyarországi festészet a XVIII. században. Budapest 1955, 234.
- 36
MIRJANA REPANIĆ-BRAUN, Barokno slikarstvo u franjevačkoj provinciji Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 2004., 186.
- 37
ARNOLD SCHOEN (bilj. 5), 172.
- 38
JÁNOS KAPOSSY, A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei. Budapest 1922, 102.
- 39
ÁRON TÓTH, A Habsburg-család tiszteletére a 18. században Magyarországon emelt diadalívек és európai összefüggéseik, u: *Művészettörténeti Értesítő*, 52 (2003.), 275–297, 276.
- 40
ARNOLD SCHOEN (bilj. 3), 172.
- 41
ARNOLD SCHOEN, A buda-tabáni Szent Katalin plébánia-templom, u: *Regnum* (1936.), 314–326.
- 42
ARNOLD SCHOEN (bilj. 3), 172.
- 43
ARNOLD SCHOEN (bilj. 5), 268.
- 44
ARNOLD SCHOEN, Buda és Óbuda 18. századi templomai. (Különnyomat) Történetírás 1937., 8.
- 45
ARNOLD SCHOEN (bilj. 3), 172.
- 46
ARNOLD SCHOEN (bilj. 5), 268.
- 47
ARNOLD SCHOEN, Óbuda múltjából, Budapest, 1935., 58.
- 48
MÓNKA LIPP (bilj. 8), 56–58.
- 49
MÓNKA LIPP (bilj. 8), 56–58.
- 50
ZSUZSANNA KORHECZ PAPP (bilj. 10), 167–168.
- 51
Protocollum Conventus S. Francisci Budae...ab 1731, 249: »Ara major de novo extracta et sanctuarium depictum.«, Magyar Ferences Levéltár, Budapest. Sign: MFL VI.1. I.2
- 52
EMÁNUEL POKORNY, A Szent Erzsébet-szerzet tekintettel budapesti kolostorára, templomára és női kórházára, Budapest, 1935. – Franjevci svoju crkvu nisu dugo koristili. Godine 1785., kada su zdanja oduzeta i predana sestrama svete Elizabete iz Beča, braća su premještena u stari samostan augustinaca na Országútu, gdje se franjevački samostan i danas nalazi (Budimpešta, Margit krt. 23).
- 53
ZOLTÁN SZÉKELY, Szent Ferenc Sebei-templom, u: *Tájak-Körok-Múzeumok Kiskönyvtára* 579, Budapest, 1998., 8.
- 54
Magyar Ferences Levéltár, Budapest, Protocollum conventus L.R. civitatis Zomboriensis P. P. Ordinis minorum Observantiae Provinciae olim Bosnae Argentinae s. Crucis nunc vero divi Ioannes a Capistrano ab anno 1717 usque ad annum 1787, Zomborini a P. Bono Mihalyevich concionatore generali conscriptum, s. a. (1787) – Prepis Ferdinanda Kaizera (1931.), 46.
- 55
Ibidem.
- 56
MIRJANA REPANIĆ-BRAUN (bilj. 36), 196.
- 57
PAŠKAL CVEKAN, Osiječki Franjevci, Osijek, 1987., 77.
- 58
Restauraciju fresaka vodio je profesor Péter Menráth. – PIROSKA CZÉTÉNYI, A Budapesti Múemléki Felügyelőség tevékenysége 1980. – 1990. között, u: *Magyar Múemlékvédelem*, 10 (1996.), 203–214, 208–210.

59

Sv. Franjo je 1216. godine imao viziju Krista i Njegove Majke, okružene anđelima. Gospodin je rekao: »Franjo, zatraži od mene što god želiš na slavu Božju i spasenje ljudi.« Sveti Franjo je odgovorio: »Gospodine, molim ti se po posredovanju Djevice ovdje prisutne, da udijeliš oprost svima koji posjete ovu crkvu.« Blažena Djeвица se poklonila pred svojim Sinom da podupre molbu. Potpuni oprost je najavio Krist onima koji dođu u crkvu Marije od Anđela pokraj Asizija (Porcijunkula) 2. kolovoza. Vidi: http://www.franjevci-split.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=567&Itemid=31. (Pregledano 1. 6. 2015.)

60

ZOLTÁN SZILÁRDFY, Barokk ikonográfiai típusok Szent Ferenc rendjének művészetében, u: (ur.) *Óze Sándor – Medgyesy-Schmikli Norbert, A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*, PPKE-METEM, Piliscsaba – Budapest, 2005., 891–935, 925.

61

EMANUEL POKORNY (bilj. 52), 92–93.

62

MIRJANA REPANIĆ-BRAUN (bilj. 36), 124.

63

Margareta Kortonska (1247. – 1297.) rođena je u Lavijanu. Smrt čovjeka s kojim je živjela u izvanbračnoj zajednici toliko ju je potresla da se odlučila na pokornički život. Stupila je u Treći red svetog Franje, te je uz duhovno vodstvo braće franjevac čudesno napredovala u svetosti. I njezin sin je postao franjevac. Posvetila se skrbi za bolesne i siromašne. Uspjela je da se izgradi jedna bolnica u kojoj su posluživale *poverelle*, žene pobožne udruge koju je osnovala sv. Margareta. Gospodin ju je obdario mističnim iskustvom. – <http://zupa-svkriz.hr/sveta-margareta-kortonska/23.06.2015>.

64

ZOLTÁN SZÉKELY (bilj. 53), 20.

65

Vidi bilješku br. 9.

66

Vidi bilješku br. 9.

Summary

Zsuzsanna Korhecz Papp

Painter Mathias Xeravich from Buda (†1771)

Matija Šeravić (Schervitz Mátyás, Buda – Buda, September 27, 1771) was a popular and highly esteemed artist in Budapest in his times, as his epitaph also proves. This painter of Croatian origin is mentioned by a variety of names in the sources: Scherviz, Scherwitz, Scherwitz, Scheravitz, Scheravics, Seravits, Scherevitsch, Scherevitz, Scherowitz, Schibiz, Szeravics, Xeravich. The hypothetical dates of his birth and death proposed by his first monographer Arnold Schoen (Mathias Tárvtz, c. 1701 – 1771, St Anne's parish church of Upper Víziváros) are here refuted on the basis of registers from the Franciscan church of St Francis' Wounds, to which the family belonged. Painter Šeravić became a registered citizen of Buda in 1741. He received several minor assignments (such as flag painting, gilding, marbling, ephemeral triumphal arches) and some extensive jobs (paintings for the high altars of St Catherine's church in Tabán and St Elisabeth's church in Víziváros, as well as a fresco in the sanctuary of the Újlak church in Buda), but these works have perished over the centuries. The ruined St Elisabeth altarpiece of the Capuchins of Víziváros (1760) is known from a photograph. A documented work by Šeravić's hand is the fresco decoration of the library room and the ceremonial hall at the Ráday mansion in Pécel, dated 1763. St Ivo's altarpiece of the Óbuda parish church (1759) was added to the oeuvre after stylistic analyses, similarly to the sanctuary frescoes in the church of St Francis' Wounds (1756). The fresco decoration and the high altar were produced with the assistance of the Franciscan Emerik Pavić. The key to the altar-painting style

of Mathias Šeravić is provided by the altarpieces (St Anne, St Francis Seraphicus) in the former Franciscan church of Dunaföldvár, painted in 1768 and certified with archival data. His *Immaculate Conception with Adam and Eve* in the same church has also been identified on the basis of its style. With the help of these attributions, the paintings showing the *Stigmatization of St Francis* at the side altar of the Franciscan church in Osijek (1742) and at the former Franciscan church of Sombor (1769), as well as the painting at the high altar (1756) and the altarpiece of St Margaret of Cortona (1756) in the church of St Francis' Wounds in Víziváros, can now be safely attributed to him. These works help us recognize Šeravić's brushwork in the altarpiece of the high altar in the former Dominican church of Pest (c. 1760) showing the founder of the order, St Dominic, receiving the Rosary from the Virgin. The Guardian Angel altarpiece in the Franciscan church of Vác can also be recognized as his work. Researchers have presumed that an artist working at such a high level of quality must have been educated in Vienna; the clue to identifying his work lies perhaps in his faultless presentation of architectural space. His anatomical knowledge was excellent, his rendering of space masterful, his figures are lively, proportionately built, and markedly characterized. He did not sign any of his hitherto known works.

Key words: Matija Šeravić (Schervitz Mátyás), Baroque painter, Croatian-Hungarian Franciscan province dedicated to St John of Capistran, Buda, altarpiece, fresco